

"Çывăракан пророк" каланă тăрăх, тепер аллă султан ын ёмĕр... 10 хут ўсме пултарать! • 11 стр.

Анне, анна та йамак, машар... Эсир пуртак кил-çуртам ышай

ХЫПАР

1997 çулхи январен
30-мĕшенинче тухма пусланă

10(880) №,
2015,
март/пуш,
21
Хаке
иреклë.
16+

ЧАВАМ ХЕРАРАМЕ

ÇАЛТАР ҪҮПСИ

Ёслекен халăх пурнать

Алексей
ИВАНОВ/СЕРМЕК/
"Аксар" фирм
ерти, продюсер

Мана пуринчен ытла
паянхи кризис хумхантар
ать. Хаксем калама çук
вайлă ўссе кайрëс, лав
ккана кёрсен те, пасара
кайсан та нимён илме
аптрамалла. Халăх мал
танхи пек мар, чи кир
лине кăна туянат. Эп
пелекен чылай çамрăк
Шупашкартан Канаша
куçса кайрë. Унта хват
тер тара илсе пурнама
йүнёрех, апат-çимече
ашшё-амаш ялтан пар
са яратех. Хальлехе
çапла саплаштаркалаççе,
хайсем Шупашкартах

ёçлеççе. Çул хаке те аптрамасть вëсене. Тëп
хулана кайнă чухнë та, каялла таврăннă май та ын
лартса килесçе. Паянхи çамрăкесем çухалса кайман
ни, вëсен саврăнăçулăх савантарат.

Çапах та теме йывăр пулсан та çаваш халăх
пүсне усмась. Лаша пек ёçлет вăл. Ялтан хулана
сүçт-турăх, тăпăрчă илсе килсе сутать. Панулмине т
çëрме памасть, типет, хëлле пасара илсе тухать.
Çаваш карчăкë алăк умёнче хëвелçаврăнш сурса
ларнине курнă-и? Çук, вăл ёççер пурнама хăнăхман.
Кăштартатса çүрсек кил хушшинче хайнë валли мën
те пулин тупать. Кăшт пушансанах çäm арлаты,
çыхать, тëр тëрлеть. Ачаран ёçлесе ўснëскерсенен
ватăлсан та аллисем канăç тупаймаççе. Урама та
сайра-хутра, касурان выльях таврăнасса кëтме кăна,
тухса лараççе. Ёслекен халăх пурнать. Темле йывăр
тапхăрта та çапса хусаймän åна.

Паянхи кун ача сачесене çавашла вëрентменни
те канăç памасть мана. Патăръель районенчи пëр
ялта пултăм. Ача садéнче шăпăрлансене вырасла
кăна калаçтараççе. Çавашла вëрение программа
çук-мëн. Åна хатëрлеме укса-тенкë çук тесе
căптавлаççе. Ачасене майден тăван çëлхепе калаç
тарма пăрахас тенипе çыxăннă ку. Шупашкар
çыvăхнчи çаваш ялсем пирки сăмах та çук. Вëсем
йăлтах вырасланнă. Хăть кукашш-кукамашэн, ас
лашш-асlamашэн мăнукëсемпе çëлхе хүçса вырасла
калаçас марччë. Атăльяла кайсан çăл патëнче
чарăнтăм та: "Кунта шыв åсма пулать-и?" – тесе
ыйтăм пëр ачаран. Күçне мăçлăттарса пăхса тăрать
– нимён те åнланмасть. Вырасла калама тиврë вара.
Швейцариye ачасем виç-тăват çëлхе таран пëлеççе.
Вëсен ашшё-амаш хăйне, тăван çёршывне хисеп
леме вëрентет, ачине çуралнă-çуралман тăван
çëлхерен пистермест. Малтан хăйён çëлхине вëрен
тет. Пирен амашсем, вырасла вëрентмелле, çаваш
ла нимён тума та кирлë мар, – тесçе. Тутарстанри
Нурлат хулинче пулса курнăччë. Шел, унта та халăх
вырасланма тăтăннă. Çамрăкесем тăван çëлхене
манинă пëрех. Шупашкарта, троллейбусра çамрăк
сем пëр вăтамасăр çавашла калаçни савантарат
мана. Чылайшён телефоне çинчë та – çавашла
юрă-кëвë. Пëтмestpër эпир нихăсан та. Куншан
хăрамалли çук. Ѕлек та пире çунтарнă, çемрëн –
пурпëрех сыхланса юлнă. Çаваш халăх темён та
чăтма хăнăхнă. Халь тин åна нимпе та хăратаймän.
Вăл пурпëрех парăнас çук. Шывра та путман, вутра
та çунман.

Хаçата электронлă адреспа та çыру çырма пултаратăр: zuwxeraram@mail.ru.

- Юрату ар хутшанăвë кăна мар, тĕнчене тытса тăракан
хăват пулнине çирëплетет 104-ри арсын. **4 стр.**
- Республика ятне çöle çëкленë ылтăн пике. **5 стр.**
- Ирхи апатра мëн çимелле? **12 стр.**

Паммăрлăх урокë

Тăван çёршывăн Аслă вăрçинче çёнтернëренпе кăçал
70 çул çитет. Вăрçă тата тыл ветеранене уява
йыхравласа çысласи йăлана кĕрсе пырать.

Çак эрнere Шупашкарти медицина колледжён студен
чесем та сумлă хăнасемпе тĕл пулчăс.

Иван Язвинский 17 тултarsan 1944 çulta повестка
ильт. 1951 çulta çеç демобилизациленет. II степень
Тăван çёршыв вăрçin ordене, "1941-1945 çулсенчи
Тăван çёршывăн аслă вăрçинче Германие çёнтернëшэн"
медальпе тата ытти наградăпа çысланă åна.

– 70 çул мëн тери хăвăрт иртрë. Эпë та ун чух
çамрăкчë, малтан пехотăра пултăм. Каярах училищёре
вëрентсен хëсмете Севастополе карап çине ячëс, – аса
илчë Иван Илларионович.

Идрис Файзулин 1944 çulти çу уйăхненçен пусласа
Беларуç фронтенче çапăçnă. Ил-2 самолетпа вëçnë,
радист пулнă. Берлина ирëke кăларнă çапăçusene та
хутшаннă. Ветеран кăkärne паян Xërlë Çăltăp ordене,
"Варшава ирëke кăларнăшэн", "Берлина илнëшэн" тата
ытти медальсем илемлетеççе. Идрис Фатахович пухănni
сен умёнче Николай Симоновăн вăрçă çинчен çырнă
сăввине вуларë.

Мария Кожевникова та унран юлмарë. Тинës-çap
флотенче пулнăскер хëр моряксене мухтаса юптарнă
сăвăла паллаштарç.

– Çap комиссариатне çёнтерчëс та 2 сехетрен фронта
каймаллине пëлтерчëс. Çапла сывпуллашрăм 1942 çулхи
майăн 23-мĕшенинче çуралнă кëтеспе. Унччен Çap хëрринче
окопсем сахал мар чавнă, хëтëлев хатëрлени. Тăшман
Мускав патне çывхарнă май 40 градуслă сивре та хëлëпë
окоп чаврăмăр. Унтан таврăсан та килте пурнама май
килмер. Малтанах виçе уйăх винтовкăран пеме вëрентрëс.
Каярахта çap çасе cem tăпăх салатрëс. Тинësre çëрме
тиврë манăн. Килье 1945 çулхи раштавра çеç таврăнтăм
эпë, – аса илчë Мария Алексеевна. – Сирëн ёмëрте
нимёнле вăрçă та ан пултăрчëс. Тăван çёршыва хëтëлë
мелле, юратмалла, мухтамалла, – ырă сунчë 93 çula
кайnăскер.

Хастар хëрарăма II степень Тăван çёршыв вăрçin
ордене, "1941-1945 çулсенчи Тăван çёршывăн аслă
вăрçинче Германие çёнтернëшэн" медальпе тата ытти
наградăпа çысланă.

Ветеранене ЧР сывлăх сыхлав министрён сүмë Галина
Германова саламларë, Шупашкарти хула стоматологи
поликлиникин тĕп тухтăрë Владимир Викторов ырă сунчë.

Уявра медицина колледжёнче ёс пухакансем илемлë
юри-ташшиле савăк кăмăл күçëс.

Татьяна НАУМОВА.
Автор сăнăкерчëс.

ÇЫРНМАСĂР АН ЮЛĂР!

Мартăн 31-мĕшеччен çеç "Хыпар" хаçата почта уйрämëсенче йүнетнë хакпа –
737 тенкë та 70 пуспа – çырнатарапç. "Чăваш хëрарăмë" хаçата вара – 340 тенкë та 44 пуспа.

Михаил Игнатьев республика Пуслা�хён суйлавне кандидат пулса хутшানассине пёлтерчё

Республикәри МИХсен ёçченёсемпе Михаил Игнатьев пëlтэр ىурла уйäхэнче төл пулнäччө. Калем юстисен, республика Пуçлähöпе тэрлэ мөроприятире час-часах хутшäнма тивсен тө, ыйту нумай пухäнса кайнä. Икё сехет тäсäлнä пресс-конференцире Михаил Васильевич Федерации, республика шайёнчи, хула-район хаçат-журна-лэнчө вай хуракан журналистсен ыйтäвёсene яланхи пекех туллин хуравларө.

Федераципе – ёсле хутшану

Каласу республикәри лару-тәрәва уысамлатнинчен пус-ланчә. Калем ёстисенчен мән кәтнине те систерчә Михаил Игнатьев - власа конструктивлә критиклемелле, халәх патне объективлә информаци үтсөрмөлле. Паллах, кун пек чухне цифрасене асәймасәр май չук. Юлашки вәхәттра, Раңзее тәрлә санкципе хупәрлама пәхнине пулла, экономика енчен чәнах та йывәрләх-сем пур. Чаваш Ен вара Federaci хыснинчен пуләшмасәр аталаңаймә. Җәршыл ертүсисемпә хутшану йәркеллә, җавапах финанс пуләшәвә рееспубликәна вәхәттра килсе тәрать, паләртән программәсем пурнаңланаң. Җене Шупашкар акә, "Монохула" программәпә пуләшәвә пәрремеш тивәчнәскер, укәтенкәпә пәлсле усә курнә. Маларах кәна унта ёссәрләх 9,5% танлашнә тәк, халә - 0,5%. Ку хулара җәршыл ертүси те, премьер та пулса курнә. Михаил Игнатьев хәй те вәсемине тәтәш курнашы. "Хутшанусенче ёңлә ыйтусене татса паратпәр, - пусым турә Михаил Васильевич. - Республикари лару-тәрәва Владимир Путин та, Дмитрий Медведев та пәлсле тәпраң". Патшаләхән резерв Фондёнчен Чаваш Ене юлашки вәхәтра кәна 18 миллион тенкә уйәрнә. Унпа усә курса вәренү тата сывлых сыхлав учрежденийесене тәпрен юсеч. Җапах та йәлтах укса шайәпә кәна виçмелле мар. Патриотизм ыйтәвне те хускатрәс пресс-конференцире. Балти флочён Р-2 ракета катерне "Чаваш Ен" ят парас ыйтәва татса панә. Чавашсем Раңзей ытти регионе хушшинче չухалса каяссинчен те шикленме кирлә мар - җәршылри 83 субъект-ран /2-шә хутшанман конкурса/ тәп позицисене тишкернә хысцән иртнә չулхи кәтарту-сем тәрәх пирән рееспублика 14-меш вырән йышнән

14-меш выран иышанна.
Çак кунсече Крым Раç-
çейпе пёрлешнёррене султа-
лák çитнё май кун пирки те
сäмах хускалчё. Михаил Игна-
тьев xäй нумай пулмасть кäна
пулнäччё те унта, аса илүре
тепёр хут каялла таврэнчё.
Raççейпе пёрлешнёшэн çын-
сем савäннине, мäнаçланнине
каласа кäтартрё. Çак пулäm
çинчен каярахпа историксем
те çырëç-ха. Крымра чäваш-
сем чылайän пурäнаççё. Ен-
тешсемпе тёл пулнäшän уйrä-

мак хәптерене вәсем. Делегаци йышэнче Чаваш Енрен пынә предпринимательсем килләшүсем тунә. Чи кирли – Крым халәхән ыранхи кун-пирки ёмеч-шанәчә ҹирәп-леннә.

Кризислә лару-тәру паянчи кахал ынна та хумхантарат – пулә – камән хырäm выçмасть? Михаил Васильевич паянхи куншән кәтартуллăя программа йышәннине пёлтерчë – 77 пунктран тәраканс-кертеп кашни ял-хула пёлтер-ёшне шута илнë, ўна пурнаç-лама тивëс органсене пайär-рän палäртнä. Чан та, вälхытса ларнä программа мар, плана, пурнаç улшәнса пыни-не кура, çенөлехсем кëртсек тärпëç. Кризис тенёрен вара, кашни медаленек икë енë тен-пур. Паян ял хүсаләхэнче тärшакансемшён – питё меллë вাখät. Санкцисене пулал чикë леш енчен күрсе килекен продукци сахалланчë – халäх вәсene ылларах түяннипе ха-мäрән предпринимательсене аталанмашкän çämäл марччë. Çак лару-тäрупа усä курма сенчë те Пүслäх.

**Яш пиләк
авкаланә, кәмәл
сүçлә ватä
канашлә**

Ял аталаанавे тавра үине-чинех хускалч сামах. Калай-нэр, ФАПсем хайсене түрээ кэларчёс-и? Ертүгээ вэсемпэй кэмэллэ-и? Михаил Игнатьевын турте пёлекен чанлэх асаа илтерчээ – ын сывлэхэд 10-15 процент канаа медиксэнчен килет, ытти йайлтад хамард тэрэшнипе չыхааннаа. Сывлэхадаа упрамасассан, сывьаа пурнаасаа юеркине пахаанмасассан медицина аталаанавне миллиард-миллиарчёе кэларса пенинчен усси пулмэ. Паллах, чиртэрлөрен пулатай. Шапах халдаж сывлэхнэ ცиреплетессишиэн үнэ, хальхи ыышши оборудованнипе, тивэстерецчээ тэ ФАПсене. Вэсемпэй усса курсах диспансеризацие ынслэлээр иртэй.

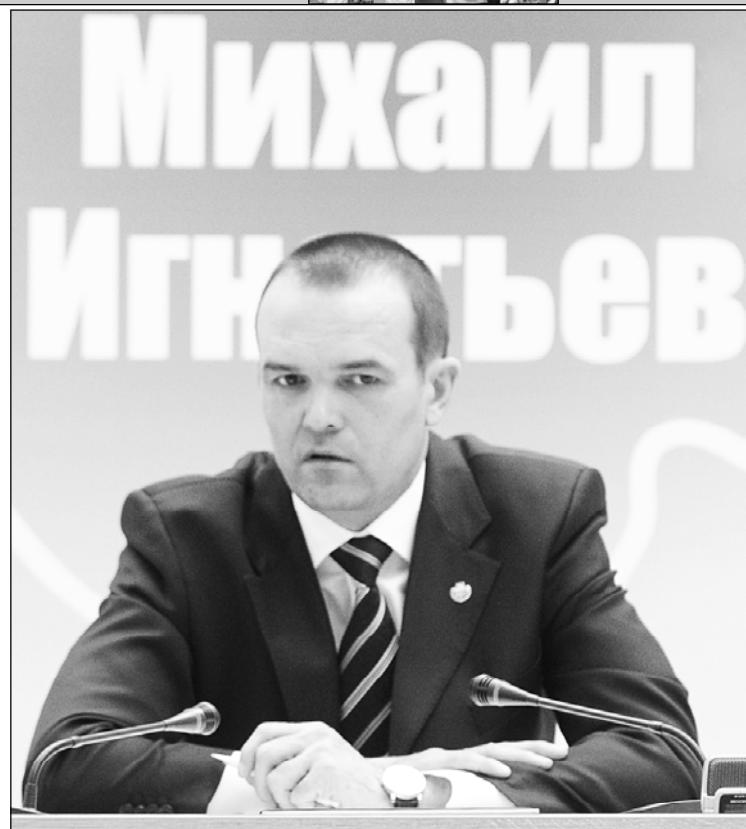
диспансеризация аялағы иртеп-
терме май килнё. Сывлых
хурален қақан йышши уйрәм-
әсene ял тәрәхенче үчнәшән
ваттисем те, әмәрәкsem тет-
тав тунине пәлтерчө Михаил
Васильевич. Юлашки ФАП
çурла уйәхәнче аләкне яри-
үсө. Аңах та ку ыйту вәснә-
пәнчә лартма иртерехине
паләртре Пүсләх. "Татса па-
ман ыйтусем пур, эпир вәс-
нә пытармастпär", - терә-
вәл. Тытама лавә-лавәпе үкса-
хывнä, чапла оборудованипе

тивёстэрнё вăхăтрах ялта ёслеме кăмăл тăвакан специалистсем çитмесçе. Вёсене хавхалантарас тĕлешпе ятарлă программăсем йышăнасçе. Ка-лăпăр, "Земство тухтăр" программа хута кайнăранпа 239 специалист ялта хăтлă йăва çавăрнă /нумайлăха иккенне питĕ шанас килет те.../. Çавăн пекех тавăрса памалла мар субсидипе - 70% - тивёстереççе. Анчах ку та çителëксермĕн. Унтан та ытла - ку мерăсем ыйтăва татса пама питех пулăшманнине палăртрë республика Пуçлăхë. Çampäк-сем яла каясшăн мар... Хула-рисене ёнланма пулë-ха, анчах та ялта çуралса ўснисем тăванса тăрăха таврăнасшăн мар-çке. Хăтлă, капмар çурт-ра, хăйсен çĕрĕ çинче сарка-ланса пурăнас, юратнă ёçре чун килениччен вăй хурас вырăнне хулара общежити пүлёмĕнче тăватă стена хуш-шинче хëсĕнсе асапланаççе. "Воспитани памалла çampäк-сене, тăван тăрăха, çĕре юратма вëрентмелле. Унсăрăн эпир тăрăшнинчен усси пул-мĕ", - пëтëмлетрë Михаил Васильевич.

Культура ыйтавне хускатнай май та ялах илсе таврәнчә журналист пухәннисене. Клуб-сене, культура учреждений-сene йәркене кәртse пәтерей-мерәç иртнә үсүл. Вырәнти бюджетра вара нухрат җите-ләк-сәр. Культура вучахәсene сүнме парас марччә... ФАП ыйтавә таталнә хыңсән клуб-сене юсама кәна мар, вәсene җәнәрен җәкләнә չуртсene ку-çaрапине паләртре Пүсләх. Җурт кәна сахал, тивәçлә оборудовани кирлә - җарпәк-сене ялта хәварас тәләшпе ку ыйту питех те пәллтерәшлә. Плансем вара пысäк - клуб та мар, нумай функциллә چуртсем пуләс вәсем. Кружо-ка چүрәмә те, яш пиләк авкалама та, ваттисен сәмәх сүтсе явма та, бизнэс ынни-сене тәл пулса канашлама та май пултәр унта. Культура ыйтамне ку таранччен тe укә-тенкә уйәрнә - муниципали-тет пулашу кама ытларах кирлине хәй татса панә. Ма-лашне тe чарәнмә ку ёс - ЧР Патшаләх Канашен депутатч-семпe сүтсе явнә хыңсән нухрата конкурс мелепе уйәр-ма паләртнә.

Ҫемьере лайħxrah

Социаллă пëlттерёшлë ый-
тусен ярämнë хуравланă май
республика Пүçлähх Тăван
сëршывăн Аслă вăрçин вете-

ранесене хваттерпе тивёстеп-
ресси пирки те чарәнса тәчө.
Кәшал та 190 ын тәләшпе кү-
ыйту таталнә ёнтә - ыявх
вәхәтракх җәрасысene алла-
иләс. Темиңе ёче суд пәхса-
тухать. Никама та тимләхсәр,
пулашусәр хәвармәс - җака-
чи пахи. Черете тәнә ветеран-
сene چу уйәхен 9-меш тәлнене
хваттерсемпе тивёстерьме па-
ләртнә. Нумай - 5 е ытларах
- ачаллә 35-45 семьеңе пу-
рәнмалли кәтеспе түлевсәр
тивёстерьсе пынә ҹулсерен.
Кәшал та 33 семье ёмечә
пурнаҹланә. Тәләха е ашшә-
амашен хүттисәр юлнисене
ятран йәва ҹавәрма пулашас-
ыйтава та республика күсрән-
вёстертмә. "Кирек мәнле пул-
сан та - семье лайәхрах",
- җак шухаша паләртре Миха-
ил Игнатьев. Республика
еरтүләхә чөнсө калани ын-
сен чунесене вәратат - җака-
чи пахи. Пёр-пёрне ўнланни
ҹитенүсем тума пулашты тө -
республикара ачасен 2 интер-
нат ҹурчә хупәнни җакна ҹир-
әплетмест-и-ха?

**Кирек мěнле
вѣренѣн тѣ вѣсѣ
пур**

Журналистсene уçşan каласма чёнse калатте Михаил Игнатьев, чанласах çапла тума хистесе xай te саккуна пäснä тëслëхсенче хушамат-сene пытарса тäмäсть: Ющенко, Миронов, Алексин... Кусем - ертсе пыракан компанисен таса мар алллä ертү-çисем. Чан та, вëсен усал шухашшесене пûлме май тупнä. "Коммуналä технологисем" тêлешпе кâна хальлехе ыйтава татса пама чäрмавлä - пëрвый директорёле калаçса килеш-ме патне çитсенех харпäрлäх хуçисем ѣна урäххипе ылмаш-тараççë... Кирек мёнлө вëре-нён te вëçe пуррине шута илмессë. ахäртнex. вëсем.

илемече, ахартнек, весем.
Саккуна пäсчн тенерен, Ин-
тернет хаçат ёçчене тेpёслёх
шыраса яланхиллех пулемет-
ран пенё пек шатäрттапарчё
ыйтусене. Стабильлёх пиркин
калаçатäр - түрэ суйлавава

мёнле хакламалла? Правительство үсүртэнчи сауна çёршывепх шäв-шав үсурат-рё... Çав вাখäтрах сëнү тен янäрапё. Чåваш Ен ертүçисем хäйсен шалäвне 10% таран чакарма йышäнчёç. Анчах та чиновниксен аппаратын чи аялти картлашкисене йышäнкансын ёç укып пысäк мар вёт - 10% чакарсан мён юлатын уран?

Чёптекен ыйтусене те ыттисенчен уйәрмасәр җаван пекех туллин хуравларә Михаил Игнатьев. Стабильләх, чи малтанах, республика экономикинче сисәнет, җакна ахаль ышынсем те асәрхачәс. Түрә суйлав-и? Хаш регионта пур вәл халә? Чаваш Енре улшанусене ЧР ПК депутатчесем сәннә. Муниципалитетсене хайсане суйлама ирек панә - хаш мелә аванрах? Вәсен йышәнәвне саккунра паләртнә. "Пүсәруси эпә мар", - терә Пүсләх. Судла айәпланакан пирки те хускалчә калаң /самах Ҫүтсанталәк ресурсе-сен министрә Иван Исаев пирки пырат/. Ҫапла, отстав-кәна каймашкән ыйту ышырса панә вәл, анчах та халъләхе суд йышәну кәларман-ха, ун-сәр вара, саккунпа килешүллән, ышын пирки айәплә теме ирек ҹук. /Ҫакәнта манән вәренү тытәмән ертүсисене республика Пүсләхенчен тәсләх илме сәнес килет. Каçал тәрәхенче учительница ачана күрентерни пирки сёр-шывәпех шәв-шав тапрансан чиновниксем район шайенчи пүсләх тата вәрентекен тәләш-пе суд йышәнәвне көттес ил-месәрех хайсан вердиктне кәләрчәс: айәплә /

Резонанслă мунча пирки те хăйĕн шухăшне пĕлтерчĕ Михаил Игнатьев: "Эпĕ Правительство çуртёнче сауна тумашкăн никама та ыйтман. Манăн çуралнă кĕтесре Янăшра та пур. Сауна саккаسى кам пулни паллă, çак информацие халăх патне çитетнĕ". Шалу пирки те пăшăрханмалли çук - 10% таран чакарасси министрсен çумëсен шайĕнчен аяллала анмë.

Оппозици журналисчесем паман ыйттава та хәех хус-каторпे Пүсләх. Иртнә сул Правительство членесем валли

Тойота Камри йышши 5 машина түяннә - ҹак төллеве Чайаш Ен ертүләхне панә 6 миллион тенкә премипе усә курнә. Сәмәх май, халә ҹак авто хакә те 25% ўснә. Ҫапла, машина түянаасан та юранә, тен: министрсем та ҹуран ҹүреме пултарацә. Анчах та вәсен хәйсен тивәчне туллин пурнаҹлас тесен ёс хысҹан та тытәнса тәма тиет. Ҫапла вара, ҹуран ҹүрәсен, ҹемисиме хутшәнна ваххәчә те юлмә...

Никама та урамра хәвармәс

Ҫемье ыйтәвә пирки калаңа малалла тәсәлчә. Чайаш арсынни ҹаплихе инсә ҹәре ҹүреме пәрахмасы. Анчах та кризис пулла халә унтан та ҹысак үкәзә таврәнна ывәрланса пырат. Вәсем тә күнтах ҹе вырнаҹас тесен капла та кәткәс лару-тәрү татах та ывәрланмә-и республикә? Пушшех тә агрегат завочә панкрута тухас хәрушләх пур... Мән кәтет рабочисене? ҋслес текен ниҳәҹан та выҹә ларманнине паләртре Михаил Васильевич. Чайаша яланах ҹер тәрантарнә. Хрестен-фермер хүсәләхәсем йәркелеме, уйрәм хүсәләх аталантарма мән чәрмантарат? Пушшех тә паян - ял хүсәләх продукцијен хакә ўснә чух. Кризис хәйән витәмне күрт паллах - 9-30 пин ҹын ёс сөр тәрса юлма пултарать. Ҫапла пулласа пәлсех тәнә - вәсене ҹе вырнаҹтарма е ҹәнә специальна алла илме пулашмашкан Раҹәй. ҋс министрствије пәрле пуләшсә - хыснаран 572 миллион тенкә үйәрмә паләртнә. Агрегат завочә пирки та ҹавнах каламалла. Лару-тәру унта, чанта, ҹәмәл мар. Оборудовани кивелсе ҹитнә, унан пәр пайне кана модернизациленә... Қы ыйтәва Раҹәй шайәнечек күсән вәсертмессә - апла рабочисене урамра хәвармәс.

...Күса-куҹан тәл пулса икә сехет калаңа хүшәра Михаил Игнатьев журналистсен 22 ыйтәвне хуравласа ёлкәрчә. Политика, экономика, ял хүсәләх, ЖКХ, спорт, чайашлаха упраса хәварасси - халәхи чи хумхантаракан ыйтусене хүскатма тәрәшрәс калем ѡстисем. Кәжәл ҹәршывы историје паллә пуләмсемпен пүнланә - Тәван ҹәршыван Аслә вәрçинче ҹентернәрене 70 ҹул ҹитет. Раҹәй - Литература, Чайаш Ен Константин Иванов сүлтәнкәе йәркелет. Унсәр пүснә кәжәл республика ертүсine сүйләпәр - журналистсене ҹака питех та кәсәләнтарчә күрәнат. Вәсене кана та мар иккен. Михаил Игнатьев хәйне ҹак ыйтәва юлашки ваххәтра час-часах панине пүттармарә. "Халәх шанәҹне тутяпән эпә. Ҫынсем мана ҹитес сүйлавра хамән кандидатурна тәратма сәнәс-сә. Эпә сүйлава кандидат пулса хутшәнна хатәрләнетеп, - терә Михаил Васильевич. - Чи кирли - сүйлав конкурентлә условисене, ултав-сәр иртмелле".

Маргарита ИЛЬИНА.
ЧР ПА сайтәнчи сәнүкерчәк.

МИТИНГ

Раҹәй - пирән кил

Пуш үйәхән 18-мешәнче Крым Раҹәйпе пәрлешнәрене ҹулталәк ҹитнине халалласа Раҹәйен кашни хулинчех митингсем иртәрә. Эпир пәрле пәр ҹысак та вайлә ҹәршывы иккене ҹирәпләтәрәс вәсем. ҋс кун Шупашкарта та халәх тулли կәмәлла Республика түрәмне пүхәнчә.

ЧР Пүсәләх Михаил Игнатьев та хутшәнчә унта. Михаил Васильевич историје чанләхә ҹиеле тухнин пәлтерәшне паләртре.

- Севастопольте, Крымра пурәнкан ентешсемпен ҹыһәнташмәр паян. Вәсем питә савәк та

кәмәллә, - терә республика ертүси.

Акция ветерансен, профсоюзсен, ҹамрәксен, хәрәрәмсен, культура ѡченесен, әсчахсен пәрлешвәсем хутшәнчә.

Татьяна НАУМОВА.

ЛАРУ

Туслә пурәнар

Ҫак эрнере ЧР Пүсәләх Михаил Игнатьев ертсе пынине террора хирәс кәрәшекен комисси ларәвә иртнә, ҹак енәпе паләртнә комплекслә план республикәра епле пурнаҹланнине тишкернә.

Культура министрстви тәрлә нације культура пәрлешвәсене, православи ыр кәмәлләх фончепе республикәри мусальмансен тән управленине явәстарса 80 мероприяти йәркеленә. Вәренү министрстви вара 2014 ҹулта тәрлә нације тән ҹамрәкен тусләхне ҹирәпләтә 500 ытла культурәпа воспитани мероприятийе иртәрә. Вәсен ышәнч - пәтәм тәнчери ют чөлхесен фестивале. Информполитика министрстви МИХсен хүшшинче "Чайаш Ен террора хирәс" күнкүрс ирт-

тернә. Терроризмпа экстремизма хирәс, тәрлә нацијинне туслә пурәна чөнсә каланә республикәри МИХсен.

Комисси ларәвәнчә ҹавән пекех общество транспорчесене, сумлә та ҹысак объектене хәрушәрләхпа тивәттерес ыйтусене пәхса тухнә. Михаил Васильевич ҹитәнүсем туни ләпланмаллине пәлтерменнине, малашне тә мәннүр органан тимлә та тәрәшуллә ҹәлемеллине паләртнә.

Татьяна НИКОЛАЕВА.

НАРКОТИК

Наркәмәшланат...

Иртнә ытларикун республикәри наркотиксемпен кәрәшекен комиссин ларәвә иртнә. Унта ЧР Пүсәләх Михаил Игнатьев та хутшәннә.

Статистика наркотиксемпен ытларах арсынсем усә курнине паләртать. Пәтәмешле ышыран вәсем - 89,5 процент таран. ЧР Пүсәләхен Администрацијен ертүсин заместителе - тәрәслеве общество хәрушәрләхен управленијен пүсәләх Алексей Метелкин каланә тәрәх, пәтәмпе республикәра наркотиксемпен аташакан 1247 ҹынна шута илнә. Профилактика енәпе сәнас тәма шута илнисем - 2082-ен. РФ наркотәрәслев службин республикәри управленијен ертүси Евгений Барсуков наркотиклә үсән-тәран акна е вәсен хәйсем тәллән ҹитәнекен вырәнсөн тәп тумали планна паллаштарнә. "Мәкән" операци ҹуллен иртет. Пәлтәр, ҹамахран, нарко-

тикли үсән-тәран ҹитәнекен 11 вырәна түпнә, пәтәмпе 14 пин тәваткал метр ҹинчи наркәмәша тәп тунә.

Ялхүсалых министр Сергей Павов паләртнә тәрәх, республикәра кантәра икә хүсәләх ҹе акса ҹитәнгерет. Тивәслә ыйтам-сем ҹана тәрәслесех тәраҹә. Анчах асәрхануллә пулмаллах. Темище ҹул ҹитәнгернә хысҹан хәрушәсәр вәрләхран та наркәмәшлә хунавсем ҹитәнме пуллашсә иккен.

Ларәва пәтәмлетнә май Михаил Васильевич наркотиксем ҹавәнәшпә кәрәшесине та, профилактика ѡчнә та вайлатмаллине паләртнә.

Татьяна НАУМОВА.

СЫВЛАХ

Больнициана юсаса сәнәтәс

ЧР Сывләх сыйлав министрстви хула тәп больницин Шупашкарти Ленин проспектенчи 12-меш ҹуртне реконструкцилес ыйтупа брифинг йәркелерә. Журналистсен ыйтәвәсөнине министр ҹумә Наиля Зинетуллина тата ҹүлерех асәннә больнициән тәп тухтәре Ирина Ефимова хуравларәс.

Поликлиника ҹуртне 1956 ҹулта хәнәртнә, ҹана юсаса сәнәтәс өвәтме ваххәт ҹитнә. Ку ёс Чайаш автономи обласө йәркеленнәрене 100 ҹул ҹитнине халалланә мөрприятисен планне кәртнә. 4-5 хутлә поликлиникәра мән ҹынсөнне ышынәнә, вәсен сывләхне тәрәслеме, малтанхи пулашу пама

пәтәм услови пулә. ҋакәнтах хәрәрәмсен консультације ѡчләүе пүслә.

Юсав вәсәлениччен ҹак тәрәхри ҹынсөнне хула клиника 1-меш больницинче тата Ленин проспектенчи 16-меш ҹуртни стоматологи поликлиникинче ышынәнә.

Мария РОМАНСКАЯ.

САМАХ ПАРАР-ХА

Вайя ваххәтәнче миллионера саврәнатпәр

Марина ТУМАЛНОВА

"Шупашкарта аттракционсем ѡчләсә-и? Ачана уяв туса парас килет", - шәнкәравлат ялта тәплениә юлташ. "Укына ытларах хатәрле. Таңта та ачан кәмәлне тупла пулать", - терәм яна.

Кану паркәсөнчә халәх яланхи пекех ышылә. Пәр, икә, виҹә ачаллә ҹемисем күс тәлне пулассә. Тәрлә ѿсеми пепкесем валил вылямалли, ярәмалли вырәнсөн йәркелеме тәрәшни паха. Мән пытармалли, пуша ваххәта ачасен савәнса-кулса ирттерес килет.

А.Г.Николаев ячәллә ача-пача паркә ҹенелсө улшәннине паләртма кәмәллә. Пирән хулара уйрәм зоопарк ҹук, ҹавәнпах ҹакәнта ҹәрчунсөн кәтесе үснине ырламалла ҹес. Унта, паллах, ачасене интәрслә. Хулара ҹитәнекенсем чәх-чәп, цесарка, кәвакал патәнчен кайма пәлмәссә. Качакала кролике ҹитерме май пурри та - пәчәкскерсемшән савәнәс, киленү. ҹавәнпах ҹылайшә килтенех күпәстапа кишиш илсе пырат. Кунти ҹәрчунсөм алла хәнәхнә.

Пәлан та ҹынсөнчен хәрамасы. Тиләп пасара ҹе ҹайвасенчен тухасшынах мар. Ҫынна курсанах канләх ҹухатассә. Енот пәралук карта тәрәх хәпарнине, темән тәрлә хүскану тунине пәхса тәракан нумай. Тепре кайна тәлә ун валил ятарласах пусма карса панәччә. Цирк артистәнчен пәрре та кая мар вәл.

Парка "ватрушкәпа" ярәмашкән ятарлә вырән уйәрнине та паләртса хәварас килет. Ӧтти ҹәртә вара, уйрәмаш вәрәм тәвайккire, ѿксе аманас хәрушәләх ҹысак. Эпир, сәмахран, хулари вәрман ҹывәхәнчи ҹырмара ѹйләтәрпе, սунашкапа ярәнса хәл иртнине та сисмерәмәр. Унта та "ватрушка" туртса тухатчә. Ҳытх ҹоке макәракансене мән чүхлә шеллән. Вәсен каштах ләпланатчә та каллех ҹав хатәр сине хәпарса ларатчә. Тәвайккинче күнбеке ача-пача татламарә.

Анчах ачасене киленү ҹана шыраса ҹүренип ыхырән тәранмасы. Акә, тәсләхрен, Шупашкарти Дорис-паркы кану лаптәкне 7-8 ҹул каялла хәтлә-латрә. Мәнле ҹана аттракцион лартса тултармарә пуль унта. Тәрлә ѿсеми ачасене иләртре ҹак вырән. 3 минута тәсәлакан киленүшән кашнинчех 80-100 тенкә кәларса хумашкән нумайшән вай ҹитеймесси паллә. Каштахрана аттракцион тәнчи хүнәнчә. Халә тахсан ача-пача сассипе тулна вырән пуша.

Шупашкарти ҹапанәс центресем та - ывәлсөмпә хәрсем килештерекен ҹәтмак. Унта та ҹемипек канма, ҹайлыхса ҹитичене выляма пулать. 40, 50, 60 тенкә түле та - мечәк пер, машинәпә ярән, сик, түртән, чуп. Центр хүсисем ачасене иләртме пәләссә. Үкерчәк конкурсесем пәлтерең, асәнмәләх парне парацә.

Пәләш калашле, ачасене хутран-ситрен уяв ҹәркелесе пама та юраты. Вәл та тәпренчекесене чун каниченеке каруцельпе ярәнтарчә.

Пире та, шәлләмпа иксәмәре, анне кашни ҹулах ялан хулана цирк курма, каруцельпе ҹавәнма илсе килетчә. Пәрре ҹапла темище ҹемисе пустарән-са Шупашкарда ҹитрәмәр. Куллен пәрле вылякан тантәш паркы пәчәк машинәрән тухасшын пулмарә. Ӑна килем илсе каясшын та урама тәксе тухасшын. Аслисем ҹав хатәр каруцель пайә пулнине темчән ҹынлантарчә. Ашшә-амашә ачишән, чан та, укца шелләмест. Кайран ӑна урамра ярәмалли машина та илсе пачә. Ӧнән рулә үмнә эпир пурте ларса пахнә.

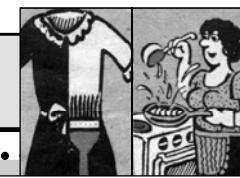
Ачасен кәмәлне тупма лавккара тетте сүйлатпәр. Эпир ҹана мар - пурте илессә. Пахаләхлине түянас килет та... "Лайххи хаклә", - тәсәт түрхе сутуң-сем. Ӑна хамәр та пәлетпәр. Машина пустармалли конструкторшын - сахалтан та 700-800, пуканешен 800-1000 тенкә кәларса хума тивет. Сөтелци вайи илме шүхшә түтәмәр. Ачасене "Банк" ятли килемшә. Курупкана үсрәмәр та - купи-купипе ҹула тухса выртре. Тенкә та, еврота, доллар та пур унта. Пин-пинәп тата - шутласа кәларма ҹук. Вайя ваххәтәнче пурте миллионера ҹаврәнатпәр...

Мән тәвән - юрататпәр эпир ывәләмәрсемпә хәрәмәрсөнене. Вәсен ачалхынче ҹут тә

ЫРКАМЭЛЛАХ КЁТСЕ

Хисеплэ вулакансем! Асархард-и? Хацатра "ыркамэллах кётсө" усма шухашлардам. Ахартнек, килте нумайшён киве е усд курман ытлаши хатёр-хётэр /сётел-пукан, ача-пача чипүс.../ пур, вёснене пирэн хасат урлай вырнастарма май киле. Ҧынна ырд тума, пулашма вассакансенчен пёлтерүсем кётетпэр. Телефон номерне тата хавард ёста туранныне кётартма ан манар.

- Шупашкарта пурнатап. Ҧуркунхехи чута хамар тёсле куртка сёнетп. Хердам валли. 50-меш размер.
- Кавак тёсле хулан костюм. Хердам валли. 48-меш размер.

Асархард! Ҧак япаласене ахалех, уксасарах, параттар. Пёлтерүсене те - эсир ысар япаласене ахалех пама хирдэс мар пулсан - хасата түлевсөрх вырнастараттар. ыйтусем пулсан редакци телефон номересемпе шанкаравласа пёлмелле.

АПАЧЁ ТУТЛАХ ПУЛТАР

Панулуими кукале

4 җамартаса, 1 стакан сахар, 1 стакан ҹаных, 4 панулуими, ванилин, корица, 1 апат кашаке манна кёрги кирлэ.

Ҧамартала сахара миксерла пётратса кёлкантармалла, ванилин, ҹаных хушмалла. Ҧатмана тип су сёргмелле, манна кёрги сапмалла. Унтана панулуими касакесене сарса хумалла. Вёснене авартн корицяпа, шёвё чустала витмелле. Кукале духовкара 30-40 минут пёсремелле.

Сырпа инжир

Инжир, хытэ сыр, пыл кирлэ. Инжира варринчен хөресплесе касмалла. Ҧак вырна сыра пергамент хүчэ сарнай ҹатмана хумалла, духовкара 10 минут пёсремелле. Сётел ынне лартичен пыл сёргмелле.

Ашне хунай панулуими

4-5 панулуими, 200 грамм таңпарч, 2-3 апат кашаке шёвё пыл кирлэ.

Панулуими ашне кёлармала. Таңпарча шёвё пылла пётратмалла. Панулуимисене ысар кремпа тултарса 10-15

минут пёсремелле. Ку апат сивэлле те, ёшалла та тутла.

Каванпа таңпарч хәпартаве

0,5 килограмм таңпарч, 0,5 килограмм каван, 100 грамм ишем, 2-3 апат кашаке сахар, 2 апат кашаке манна кёрги, 2 ҹамарта, ванилин, услам су кирлэ.

Ҧамартана сахара пётратса кёлкантармалла, таңпарч, манна кёрги, теркалан манна, ишем, ванилин хушмалла. Ҧак хуташа услам су сёргнэ ҹатмана ямалла. Хәпартава духовкара пёсремелле. Ҧулама сүнтиричен шёвё хайма сёргиме юраты.

Сухан саврашкисем

Пүслэ 2 сухан, 2 ҹамарта, 100 грамм хайма, 100 грамм ҹаных, 1 чей кашаке тавар, тип су кирлэ.

Сухана 6 миллиметр сарлакаш ҹаврашкан касса вёри шыва чиксе кёлармалла.

Ҧамартана пётратса кёлкантармалла, тавар, хайма, ҹаных хушмалла. Сухан ҹаврашкисене ысар хуташа чиксе кёлармалла та ёшаламалла. Ку апата томат соусёне ҹимелле.

Пёвер салаче

300 грамм чай пёвер, таңварлан 2-3 хайр, пүслэ 2 сухан, 2 кишёр, 3 ҹамарта, 50

грамм сыр, укроп, 2-3 шалыхра, майонез кирлэ.

Пёвере, ҹамартана пёсремелле. Пёрчлесе касна кишёре вёттэнэ суханпа ёшаламалла. Ҫимёссене теркаламалла. Салата сийлесе /пёвер - хайр - кишёр/ сухан - шалыхра - ҹамарта - сыр/ хәпартмалла. Кашни сийе майонез сёргмелле. Ҫиелтен вёттэнэ укроп сапмалла.

Печени

100 грамм услам су, 200 грамм хайма, 0,75 стакан сахар, 2 ҹамарта, 3,5 стакан ҹаных, 1,5 чай кашаке апат соди, ишем, ванилин кирлэ.

Ҧамартана сахара пётратса кёлкантармалла, услам су, хайма хушмалла. ҹаныхпа апат соди, ишем ярса чуста ҹармалла. Ана 2-3 сехетлехе сивётмёш хумалла. Унтана 1 сантиметр сарлакаш итётрлемелле. Ҫаврашкисем касса кёлармалла. Ҫиелтен сахар сапмалла. Печение духовкара 15-20 минут пёсремелле.

Кишёр кексе

3 ҹамарта, 150 грамм сахар, 150 грамм услам су, 150 грамм кишёр, 1 чай кашаке апат соди, 200 грамм ҹаных кирлэ.

Услам ҹава сахара пётратмалла. Ҧамарта, теркалан кишёр, ҹаных, апат соди хушмалла. Шёвё чустана кекс формине ямалла. Кишёр кекс сине духовкара 20-25 минут пёсремелле.

БИЙТУ-ХУРАВ

Йывас түмеллэ кофтана питэ юратса таңнатап, анчах та мёнле սүмаллине пёлместеп. Түмене касса илсе кайран ҹёллесе хумаллаши?

ТАТЬЯНА С.

Ҫыхнэ, йывас түмеллэ чута тёсле кофтасене սүнх чухне ним те мар пёсма пулать. Тегэр чухне түме тёсё тухнипе кофта ҹинче ўёр та юлаты. Анчах та унран хаттласи йывар мар. Кашни түме айне варри таран касна алюмини фольга татки хурар. Ҫакан хыцсан түмесен тессэр лакпа /аял енчен та/ сэрлэр. Ҫапла майпа пёр хәрамасрах сума пултаратар. Лакпа витнэ хыцсан түмесен кайран та йайлтар татсах тарбэ.

Шансы чирлесрен эмелсөрх сүхланма пулать-и?

МАРИЯ П.

150-200 грамм импер тымар, 3 лимон, 150-200 грамм пыл кирлэ.

Хупинчен тасатнэ импер тымарепе лимона авартмалла. Ҫимёссене пылла пётратмалла. Ҧак хуташа куллен 1-ер чай кашаке ҹимелле. Ана чайе яма та юраты. Ӷаш шыва хушсан витамин лимонач пулать.

Импер тымар, ҹавнашкаха организма холестеринран тасатать, Ӷаш-чиркен наркэмш кёлткене ҹамрэклетать.

ПАХЧАСА КЁТСЕ

Ҫирәп та ешёл калча

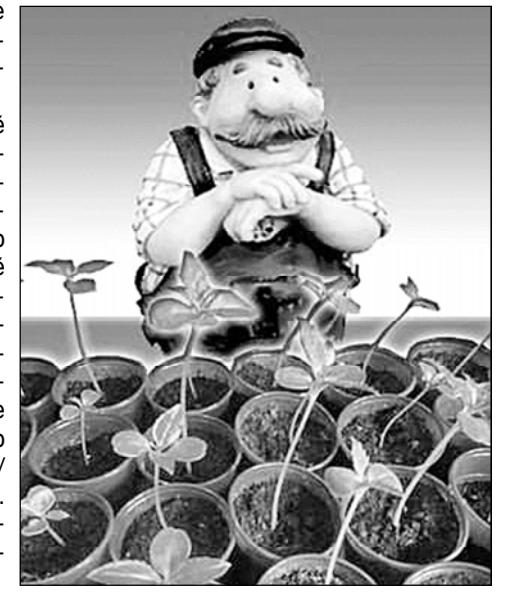
Калча иккё-вицсөмөш ҹулс-ине кёларсан ёна күсарса лартмалла. Ку тэллевве ҹирэ-пписене, паркисене суйламалла. Малтанах таңрана пёчёк калакпа ёштах ҹемсөтсене та юраты. Калчасене тунинчен мар, ҹулсингене туртса кёлармалла. Тымар ҹинчи таңрана сүхласа хаварсан аван.

Кашни калчана уйрэм сав-

та лартма мар килмесен еш-чекре вёснене пёр-пёринчен 10 сантиметрта мар пур та-ран тарәнрах вырнастармалла. Таңрана тымар սүмнэ пусармалла, ҹёнин часрас ат-лантар. Калчана ҹулсингене туртса пёхмалла - ҹирэп лараты-и? Кун хыцсан шавар-ма та юраты.

Тепер мел те аван. Малтанах таңрана шатк тумалла, унта шыв ямалла та калчана лартмалла. Ҫиелтен типе таңрана тикэслемелле. Тек шавармалла мар. Эрнере икё хутчен сапни та ҹителеклэ. Таңрана тепре шаварн тёле каш-тах тиитпэр.

Күсарна хыцсан икё эрнерен калчана им-сапма ат-лантармалла. Пёрремеш ат-лантару валли 10 литр шыва 1 апат кашаке нитрофоска е нитроаммофоска тата 1 стакан тислек шыве ямалла. Калчана төрлө чир-чертен сүхласа төлеше ҹүсәр сётпе /1 литр шыва ҹур стакан сёт/ сирпётме ан манар. Кун пек сүхлава калчана йаңан ҹине күса-ричене тумалла.

Варда лайах шаматы

Алоэ сёткене ўсен-тарана вай илме пулашать. Вај ҹавнашкаха варда шатаслахне ўстерет. Шыва темиже тумлам алоэ сёткене хушмалла. Ҧак хуташра варда 8-20 сехет тутмалла. Унпа пүләмри чечексене та им-самлама пулать. 3 ҹултан ытларах ўсекен алоэ сёткене уйрэмхе сивётмёшре темиже кун тутмалла.

ВУЛАКАН СЁНЕТ

Кантар кёсөлө

50 ҹултан иртсен аннен алли-ури туйми пула пүслар. Паллакан тухтар ҹака юн тымаресемпе ҹыхнинне пёлтерч. Вёснене мёнле тасатмаллине та сёңчэ.

Каҳчине 1/3 стакан кантар варрине 1 литр шыва ярса шыв мунчине 2 сехет ҹиңхемелле. Ирхине шыва сэрхтармалла. 850 миллилитр яхан кёсөл еврэх хуташ тухать унран. Вај 5 кун ёсме ҹитет. Ана ирле выцварла тата ҹывэрма выртас умён 1/3 стакан ёсмелле. Сиплев курсне 15 кун тасмалла. Виц үйәхран кантар кёсөлне тепре ёсме юраты.

Аннене ку мел пулашрэ. Сывлака ҹирэплетет ҹең мар, сан-пите та илемлетет вај.

ТАТЬЯНА В.

Сентэрвэрри районе.

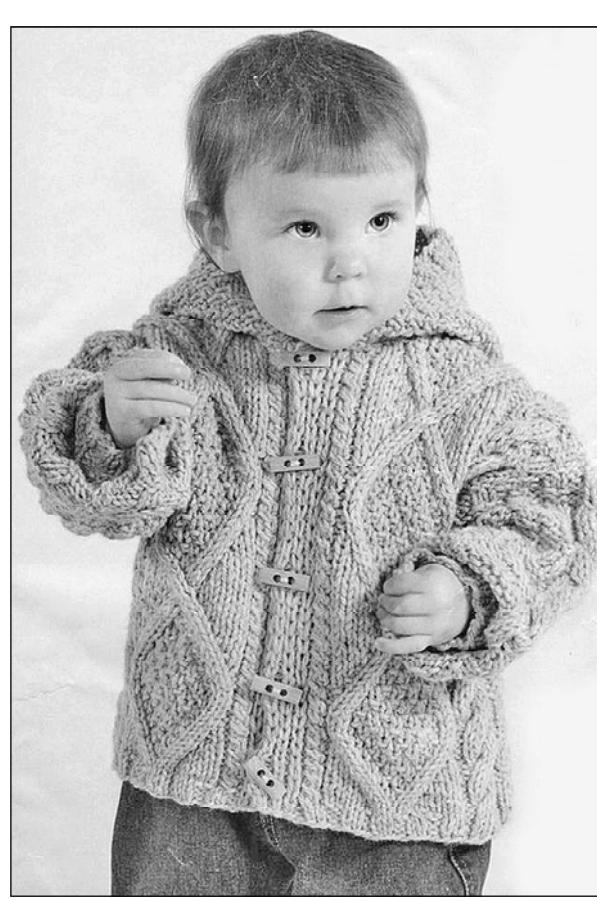
Пёвере сиплеме

Паян чылай ҹын пёвер ыратнике калать. Ана сиплемелли ансат та йүнэ мел пур. Кун валли 1 килограмм кавак /1/ сухана аш армане витэр кёлармалла та 850-900 грамм сахарпа хуташтарса тёттөм вырнанта вунд кун лартмалла. Сэрхтармалла, чир епле шайрине кура кунне 3-8 апат кашаке ёсмелле.

АНГЕЛИНА З.

Канаш хули.

Халах мелепе усд курма пүсличчен тухтарпа канашлама ан манар!

Урамра күршө хәрапаме күшаккыне вәрпәннике илтрәм. Лешё йывәс ңине хәпарса кайнә та ииепле те анымасть. Хүси чөнен, йыхарәт... Юлашынчен хәрапам тарәхса та, ыванса та չитрә күрәнать, пәр урам илтмелле:

- Апла тәк ан кашкәрса лар! Йава ҹавәр та ҹывәрмә вырт! - терә.

- Чунам, манән таса пәр трусы те юлмарә, - тет упашки арәмне.

- Манән вара таси мар, вараланчак пәр кәрәк тә сүк. Темех мар - пурнатап вәт-ха, - хуравлат арәм.

Арсын арәмнен телефон-ене палламан номер түпнә. Унтан вара ҹөрле шән-каравланә. Тәрәслемесөр әстан чәтән? Лини тепәр вәәнчө арсын сасси илтәнсе каять.

- Кам ку? - ыйтаты арсын. - Хәв кам?!
- Эпә Люся упашки...
- Эпә вара - пицца турттаракан. - Мән тери йәләхтарса ҹитертер эсир мана пурте!!!

Ҫемьеллә пурнаң пушхирте күса күрәнни евәрек: кермен, пальма, тәве... Малтан кермен сухалать, унтан - пальма... Вара тәвепе күса күсән тарса юлатән...

Нарәсан 23-мәшә хыңчән пур арсын та - ҹәнә трусынеп тата нускипе. Шел, урамра ҹулла мар - ҹак илеме никам та курмас...

Лайәх арсыннан арәмә ҹә хитре кәпине қаңтарта маңыз, начаррин - ҹемьеңе тәрәнтарма.

- Ёнер питә илемлә хәрпе паллашрәм!
- Телефонне илтән-и?
- Паллах! Кур-ха: мәнле чапла - юлашки модель!

Кәнеке лавккыне түянакан пынә:
- Мана "Арсын - хәрапам хүси" яти кирлә, - юлантара тайхи.
- Фантика - тепәр уй-памра, - юлантара тутуң...

Виртуаллә паллашу икә пайран тытәнса тәрать - пәрремеш сәнүкерчеке вырнастариччен тата ун хыңчән...

Больнициәнә ҹамрәк арсынна илсе пынә. Алли-ури, аяк пәрчи, յөтес шәмми хүсәлнә, янах шәмми ҹалашнә хайхин.
- Мән, ҹул ҹинче инкеке лекрәр-им? - ыйтаты тухтар.
- Ҫук. Сунасларам...
- ???
- Шкапра...

***
- Ырә каң пултәр, пылакс-көрәм! Ах, ҹисе яраттам сана!
- Санән хырәм шүхәш кәна ёнтә...

***
- О, эсә питә կәмәллә арсы! Каңхине мән тәватан? Тен, тәл пуләпәр?

- М-м-м... Шүхәш лайәх, анчах та амашә вәрпәсаран хәратән...

- Камән амашә?
- Ӧвәләмән...

Ҫулла ҹитсен шалава шуттаттамәр, путевка хакнә тишкәрттәмәр тө... хамәр ывәнманнине түйттамәр. Апла тәк тинәс хәрринче мән туса ҹуре-мелле? Халә вара шалава та-тах шуттаттамәр, Ӧвәләмән...

кәсепе тишкәртпәр тө... пирән ҹиес те килмәннине юланат-пәр - вырә та мар эпир.

***
- Эсир ҹитес ҹарәнүра ту-хаттар-и?
- Ҫапла.

- Тав Түррә! Йәләхтарсах ҹитертер пакәлтатса пырса...

***
- Ҫуркунне ҹитрә. Эпә вара калама ҹук самәрәлса кай-рәм.

- Пуш сәмәхане ан калаң! Са-нән кәләткү питә чапла: 90-120-176. Чән-чән юр кәләтке!

Хәрапам - арсынна вулама ҹырнаң кәнеке. Йәләхтарсах мар-и? Апла - ку кәнеке санән мар.

***
Хәрапам күрентернине ар-сын нумайчен асра тытать, хәй мән хәтләннине вара ҹий-нече манса каять.

Арсын хәрапамран мәнне үйрәлса тәрать? Галстукпа. Ун мәйәнчен галстук кәна ҹакән-са тәрать. Хәрапаман вара... шәрә, кил-ҹүрт, ачасем, ҹә, ыйтә, күшак тата... упашка... галстукпа...

***
- О, кама куратәп - Петр Петрович!
- Петр Петрович мар эпә - Сидорович.

- Эсир мана хәвәра мәнле чәнмеллине вәрентәр тата! Эпә сирән асра та мән ачар-паплан. Мәнле һәрәсчә, ҹүлләччә, ҹатра ҹүлләччә вәл!

- Эсир йәнәшатәп. Манән атте пәчәк тата күшка.

- Ҫук, вара, хакләскерәм, эсир йәнәшатәп, асра пәлмәстәр.

***
Пике танташә патне шәнкә-равлат:

- Эсә сәннине чүречесене юлт ҹылдактарта.

- Халә ҹаша пулә?

- Ӑшши-мәнне пәлмерәм-

ха, анчах та тәттәм - нимән тө күрәнмасть!

И-ХИ-ХИК

«ХЫПАР»

Издательство
ҹүрчө
автономи
учрежденије

УЧРЕДИТЕЛЬСЕМ: ЧАВАШ РЕСПУБЛИКИН ИНФОРМАЦИ ПОЛИТИКИН ТАТА МАССАЛЛА
КОММУНИКАЦИСЕН МИНИСТЕРСТВИ, ЧАВАШ РЕСПУБЛИКИН ИНФОРМАЦИ ПОЛИТИКИН
ТАТА МАССАЛЛА КОММУНИКАЦИСЕН МИНИСТЕРСТВИН "ХЫПАР" ИЗДАТЕЛЬСТВО ҪҮРЧЁ"
ЧАВАШ РЕСПУБЛИКИН АВТОНОМИ УЧРЕЖДЕНИЈЕ

Директор - тәп редактор
В.В.ТУРКАЙ

Ҫырәнмалли индекс: 11515

РЕКЛАМА ТАТА ПЁЛТЕРҮСЕМ

ПУЛАШУ УСЛУГИ

38.Чистка колодцев. Т. 89613429059.

51.Бурение колодцев, скважин, кольца колодезные высококачественные. Доставка. Тел.: 8-927-847-71-43, 8-937-379-00-80.

152.Бурение скважин на воду. Т. 8-960-302-12-93.

СУТАДАЙ

26.КЕРАМБЛОКИ /20x20x40, 12x20x40, 10x20x40/, керамзит в мешках, цемент, кирпич, к/кольца. Доставка. Т. 8-903-346-85-56.

30.Гравмассу, песок, щебень, керамзит. Д-ка. Т. 89053465671.

31.Гравмассу, песок, керамзит, кирп. бой. Д-ка. Т. 89033225766.

48.Керамблоки, бой кирпича, бетона; сваи, ОПГС, песок, ФБС. Т. 8-906-381-44-20.

58.Гравмассу, щебень, песок, керамзит, бетон, чернозем. Д-ка. Недорого. Т. 89276687015.

59.ТЕПЛИЦЫ от производителя. Доставка. Тел. 48-16-54.

74.Керамблоки вибропрессованные, пропаренные. Все размеры. Доставка. Т. 8-917-677-68-46.

89.БЛОКИ керамзитобетонные от производителя. Высокое качество. Низкие цены. Доставка. Документы. Т. 89373866629.

123.Гравмассу, песок, навоз. Доставка по старым ценам. Т. 8-927-850-28-21.

127.ТЕПЛИЦЫ из поликарбоната от производителя. Т. 8-919-679-47-04.

128.ТЕПЛИЦЫ из поликарбоната от производителя. Т. 8-927-667-62-02.

133.СЕТКУ-РАБИЦУ от производителя около 100 видов, сетку сварную, более 30 видов, профнастил, гвозди, столбы, проволоку. Изготовление ворот, калиток. Доставка. Выездная сварка /генератор/. Грузоперевозки. Т.: 68-05-67, 34-70-70.

15.Кирпич, кольца. Т. 89613393363.

17.Песок, гравмассу, керамзит, чернозем, навоз. Доставка. Т. 8-905-197-40-19.

21.Керамблоки, гравмассу, песок. Т.: 89033456307, 89176757528.

23.Гравмассу, песок, бой кирпича, щебень. Д-ка. Т. 89061355241.

24.ГРАБЛИ, косилки, сажалки, копалки, окучники, опрыскиватели. Доставка. Т. 89278533596.

138.ОКНА, ТЕПЛИЦЫ, обшивка домов, двери /сталь/. Гарантия 15 л. Скидки 40 %. Т. 89196624097.

143.ТЕПЛИЦЫ от производителя - от 5950 руб. Т. 89276682828.

ПЁЛЕТЁР-И?

Ирхи апам

Ирхи апат - организмшән чи кирли. Анчах ѣна та төрөс ҹимелле.

ҪӘПРЕ вар-хырәма күпән-терет, ҹавәнпах йүснә чуста-ран хатерленә ҳәйт тө мәнле ҹүлләччә, ҹүлләччә, ҹатра ҹүлләччә вәл!

ЙОГУРТРИ паха бактерисен тәп тәллевә - апат-ҹимәце ирәлме пулашасси. Пушә хырәма лексен вәсене варти йүсек ҹатра иләт. Паха витәнне ан ҹүхаттар тесен йогуртпа апат хыңчән сайданалла.

КОФЕ. Хырәмләхә кофеин лексен сөткен тухма тытәнать. Урәх апат пулмасан вәл хырәмләхә "ҹиме" пүсәт. Ҫавәнпа высварла кофе часах ҹесен гастрит пүсәт.

насси тө ним тө мар. Унсәр пүснә кофеин ват хәмпине тө усал витәм күрет. Кофене сөтпә ҹәни сиенсөр тесе шүхәшлакансене ҹакна каламалла: кофери тата чейри япаласем сөтпә пәрлешен ирәлмен хутшәнүсем յәркелесчә. Вәсем вара организма пүхәнса пыраң.

САХАР тата мәннур пылак ытти ҹимәс, ҹав шутра башан пек улма-ҹырла та, ирхи алатра юрхәлә мар. Сахар хырәм айт парне сүнтарать, вәл вара инсулин ҹаларма тытәнать. Юнри сахар шай-хәвәрт чакнине пула вәй пәттәт, кәмәл пүсәрәнать.

ЦИТРУС ҹимәчә тө высәл-ла сиенлә. Тәрлә ҹүсекпе пүянскер вырә хырәма лек-сен ѣна сүнтарма тытәнать. Вар-хырәмләхә амантакан хы-та клетчатка пуррипе ҹыннә-ку. Хытә грушәра вәл үйрә-мак нумай.

ХУРМАРА йывәррән ирәл-кен япала чылай. Ҫавәнпа вәл хырәмләхә єңе "чарат" та.

Редакция издатель адрес: 428019, Шупашкар хули, Иван Яковлев проспект, 13, Пичет ҹүрчө ытиса пәлмәли телефонсем: 55-07-21, 56-00-67, 56-03-54, 28-83-67, 28-85-33.

Хаңаты рекламасы төлөвлө информаци материаласы "Реклама ҹинчен" Федерации саккунен 2 ст. киләшүлөн "Атапану ҹүләп", "Җ-тум", "Җ-тата ҹын", "Самана таппия" рубрикасендеги пичетленесцә.

Пичетле графикка 19 сехетте 30 минутра алә пүсмалла, 19 сехетре алә пүснә. Хаңаты "Хыпар" издательство ҹүрчө АУ техника центрәнде калапланы, "Хыпар Ен" ИПК АУ тиграфияиене пичетлене.

428019, Шупашкар хули, И.Яковлев проспект, 13.

56-00-23 - издательство директоре.

Тирах 8141. Заказ 1020.